

hogy a philosophia a közműveltség szükséges eleme, de innét nem találja meg, de nem is keresi az átmenetet a philosophiának az oktatás alkotórésze gyanánt való feltüntetéséhez. A dolgozat azon remény kifejezésével végződik, hogy «az a hatalmas kéz, mely az egységes középiskola útját egyengeti, több tért fog nyitni a bölcséletnek, — a honi tanügy e renaissance korában».

3. *A latin és magyar nyelv párhuzamos tanítása a gymnasium első osztályaiban.* Írta Mórocs Emilian. Ezen gondos tanúrra valló dolgozat egy már több éven át folyó, nagy szorgalommal írt értekezésnek befejező része (I. Magy. Pædagogia II. évfolyam, 308.).

4. *Milyen módon olvastassuk gymnasiumainkban Quintus Horatius Flaccus műveit?* stb. Írta Bakcsi Gergely (Szatmárnémeti ev. ref. főgymn.). A szerző e dolgozatban, mely tulajdonképen székfoglalójául szolgált tanszékének 1892-ben történt elfoglalása alkalmából, első sorban avval akar foglalkozni, hogy mi módon olvastassuk gymnasiumainkban Horatiust, de ezzel kapcsolatban nyilatkozik általában a classikus irodalmi oktatás értékéről és módszeréről. Figyelemre méltót vagy újat alig mond.

5. *A latin nyelvtani műszók.* Írta Roseth Arnold (Szolnoki gymnasium). E dolgozat első pillanatra igen tetszetős javaslattal lép fel, mely, ha keresztülvinnék, eléggé fontos következménnyel lenne középiskolai tanulóink grammatikai műveltségére. Írója ugyanis azt kívánja, hogy a latin nyelv tanításában «latin műszók egyáltalában ne alkalmaztassanak», hanem igyekezzünk minden a latinban előforduló grammatikai kategoriát a megfelelő magyar műszóval jelölni. Szükségtelennek tartja, hogy miután «már az anyanyelv tanítása elsajátíttatja a tanulóval a legszükségesebb műszókat, olyanokat, melyek a latin nyelv körében is ugyanazok, csak hogy latinul vannak meg», a helyes magyar szó tetejébe begyömészölünk a fiúk agyába még egy latint is. Így csak felesleges dologgal terheljük meg a gyermek agyát, a mi pædagogiai vétség. Továbbá úgy hiszi Roseth, hogy a latin terminologia mellőzésével a nyelvtannak egynémely és pedig nem lényegtelen részét világosabban — és a mi a fődolog, a magyar tanuló felfogásának megfelelően tárgyalhatjuk. Erre nézve aztán az ígetanra hivatkozik Roseth, melyet illetőleg szerinte nagy zavar uralkodik nyelvtanainkban, melyek e pontban teljesen hiával vannak a kellő egyöntetűségnek. E bajon okvetetlenül segíteni kell. A leggyökeresebb javítás Roseth szerint nem az, hogy az illető műszók egyöntetűen alkalmaztassanak, hanem, hogy latin műszók egyáltalában ne alkalmaztassanak. Egy ügyesen választott és jól tárgyalt példán (az igék felosztása és a consecutio temporum) meg is mutatja aztán a szerző, hogy miképen jár el.

Ennyi az elevenen és az erős meggyőződés hangján előadott kis

értekezés tartalma. A dolog sokkal actualisabb, mondhatni vitalisabb kérdéseket érint, hogy kissé behatóbb tárgyalást ne kívánhatna. S sietünk kijelenteni, hogy Roseth úrral teljesen ellenkező véleményen vagyunk és nemcsak helyteleneknek tartjuk az ő érveit, hanem vannak nekünk ezenfelül positiv érveink is a latin műszók megtartása mellett. Roseth első érve az, hogy a latin műszó, mint ilyen, egyáltalában nem használ s így legalább is felesleges. Ennek mindenekelőtt ép ellenkezőjét hisszük. Magunk részéről minden *gymnasialis tantárgyra* nézve szükségesnek tartjuk a latin, azaz más szóval az internationalis műszók alkalmazását, annál inkább a latin nyelvtanban. Sohasem szabad elfelednünk, hogy a középiskola egyszersmind előkészítője a felsőbb oktatásnak vagy legalább is a további művelődésnek. Ennek pedig egyenesen útját vágjuk, ha a művelt világ közönséges kifejezésmódja teljesen terra incognita marad a tanuló számára. Meg kell követelni az algebra tanárától is, hogy a «szorzó» és «szorzat» mellett a «factor» és «productum», a természetrajz tanárától, hogy «szerves» és «szervetlen» mellett «organikus»-t és «anorganikus»-t, a physika tanárától, hogy «nyomaték» és «nehézkedés» mellett használja a «momentum» és «gravitatio» szókat is, sőt mi több, ha csak egyfélélt akarna tanítani, szükségesebbnek tartjuk a szorosan latin műszók alkalmazását és mellettük mintegy magyarázatul a magyar nevek használatát. E nézet Roseth úr előtt — félünk — kissé czopfosnak fog feltűnni (vagy tán nemzetietlennek is bélyegeznél?), de azt hisszük, hogy nincs jogunk az európai közműveltségnek oly becses elemeit, minők a tudományos terminusok, könnyelműen feláldozni. Pedig könnyelműség volna, mert velejáró teher bizony nagyon kicsiny és egyáltalában nem nyom a latban, vajjon a gyermek a sok ezer latin szóhoz, melynek pontos értelmét tudni kénytelen, hozzátanulja-e még azt az egynéhány terminust is. A mi pedig azt az említett zűrzavart nyelvtanainkban illeti, e zavar neincsak a latin nyelvtanokra nézve létezik, hanem a magyar nyelvtanokra nézve is úgy áll a dolog, ha a szerző nemcsak a legutolsó évek nyelvtankönyvirodalmát nézi, hanem az azelőtt használtakat is, melyek még ma sem haltak ki egészen. A magyar nyelvtanítás terén azért kevésbé feltűnő dolog, mert itt csak egy-két, sőt mondhatni csak egy nyelvtani kézikönyv dominál, mely igenis a modern nyelvtudomány magaslátán áll, míg a latin nyelvtanok közül sok régi forog közkezen és ezek között több van olyan, mely az actiók és tempusok distinctióját egyszerűen nem ismeri. Ez oly baj, mely a modern nyelvtudományi műveltségnek tanáraink között való terjedésével meg fog szűnni. De végre — last not least — még egy fontos körülményre kell figyelmeztetnünk R. urat. Elfelejtí ugyanis, hogy a latin terminusok kiküszöbölésével a latin nyelvi kategoriákat is készül kidobni és helyökbe magyar kategoriákat becsempészni, illetőleg a latin nyelvet a magyar nyelvből vett

kategoriákat Procrustes-ágyába húzni. E szemrehányás alól épen legújabb és legtöbbet dicsért latin nyelvtanainkat sem lehet teljesen felmenteni. Az ugyanis nem áll, a mit Roseth úr — ha jól értjük — gondol, midőn kissé incorrect kifejezésmóddal azt mondja, hogy a műszók a latin nyelv körében ugyanazok, mint a magyar nyelvében. Épen nem áll. A latin nyelvnek épúgy megvannak a maga sajátos, a magyaréitól eltérő kategoriái, mint a magyarnak a latinéitól és ha hiba volt Simonyi előtt a latin kategoriákat alkalmazni a magyar nyelvre, akkor ép oly súlyos hiba, ha a magyar kategoriák spanyolesizmaiba akarjuk szorítani a latin nyelvet. Meglehet — bár a fentebb idézett okokból nem volna ajánlatos — hogy el lehetne tanítani a latin nyelvtant csupa magyar műszóval, de bizonyos, hogy akkor még sok műszót kellene gyártani, melyeknek a magyar nyelv grammatikájában absolute nincs helyük.

6. *A német nyelvi tanterv módosítása a szolnoki főgymnasiumban.* (Szolnoki főgymnasium.) E cím alatt referál a szolnoki főgymnasium programja vezető helyén a maga localis tantervéről a német nyelvet illetőleg. Jóllehet itt nem tulajdonképi methodikai értekezésről van szó, hanem csak a szükségeseeknek látott módosítások leírásáról és rövid megokolásáról: mégis szívesen felemlítjük itt a tanulságos kis cikket, annál is inkább, minthogy ép e lapok sürgették a tavalyi (1891—92-iki) programértekezések megbeszélése alkalmából, hogy az egyes intézetek avval is járuljanak hozzá a tanítás országszerte való differentiólásának tudatossá tételéhez, hogy localis tanterveiket és eljárás módjait programjaikban ismertetik. A szóban levő közlemény szerint, mely tulajdonképen csak a ministeriumhoz felterjesztett indítványt és indokolását tartalmazza, a szolnoki tanári testület szükségesnek tartotta, hogy intézetében a német nyelvtan a III., IV. és V. osztályban, tehát összesen három fokon részesüljön tárgyalásban (a hivatalos gymnasiumi tanterv szerint a nyelvtan már a III. és IV. osztályban befejezendő), az irodalmi művek olvasása pedig, különösen a két legfelsőbb osztályban az eddiginél szűkebb körre szoríttassék. Az indokolás főérve az, hogy a szolnoki intézet az ország legmagyarabb megyéjében fekszik s ennél fogva a «németül tudók százaléka a legcsekélyebb, úgyszólván semmivé olvad s a német nyelv teljesen idegen számba megy».

7. *A német nyelv középiskoláinkban és ennek tanítása főleg a III. és IV. osztályban.* Írta Mihelics Károly. (Mármaroszigeti kir. gymn.) Az író kiindul a gymnasiumi utasításokban és az ismert 1889-iki ministeri rendeletben a német nyelv tanításának céljára nézve mondottakból és kissé laza tárgyalásban fejtegeti, hogy a német nyelvi tanításnak mindenütt az olvasmányon kell alapulnia és hogy tekintettel a nyelv gyakorlati fontosságára, az alsó fokon az olvasmányhoz a tulajdonképi nyelvtani tanítás mellett még kiejtési- és beszédgyakorlatokat is hozzá kell